

Safâyî'nin Şerhü'l-İslâmi'n-Nûrânî'sinin Yeni Bir Nüshası: Mu'cizât-ı Ahmedîyye

Ramazan Çelik | 0000-0002-0048-0126 | ramazancelik129@gmail.com

Dr. Öğretim Üyesi | Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı |
Kayseri, Türkiye

ROR : 047g8vk19

Öz

Türk edebiyatı XVI. yüzyılda muhteva ve tür bakımından zenginlik kazanmıştır. Hemen her meslek grubundan insanların ilim ve şiiere merak saldığı bu asır, kültür ve irfan dünyamıza büyük zenginlikler katan bir zaman dilimidir. Sosyal ve kültürel hayatın çeşitli yönleri ile edebiyata yansımaları neticesinde birçok şair ve yazar ortaya çıkmış, farklı sanat ve zanaat ehli olan insanlar tarafından edebî eserler kaleme alınmıştır. Gemiciliğe merak salan ve kendisi de bizzat Osmanlı ordusunda deniz seferlerine katılan Safâyî de (XVI. yüzyıl) 110 yıllık bereketli ömründe, kültürümüze önemli hizmetleri olmuş bir şairdir. Sinop'tan İstanbul'a gelerek burada muhtelif hocalardan ders alan Safâyî, gemicilerin piri olmakla birlikte tasavvufi kimliğiyle bir tekke de postnişin olmuştur. Evini, türlü ilim irfan erbabının toplandığı feyizli bir muhabethaneye çevirmiştir. Mutasavvıf, gemicisi, âlim gibi vasıfları kendinde toplayan Safâyî; birçok ilim ve meslekte üstad olan çok yönlü bir şahsiyettir. Şiir vadisinde de kendini gösteren sanatçı özellikle kaside, gazel ve mesnevide maharetlidir. Dinî alanda da önemli eserleri vardır. *Terceme-i Vesâyâ-yı Şeyh Vefâ, Gazavât-ı Bahriyye, Fetih-nâme-i İnebahtı ve Moton* gibi bilinen eserleri dışında yeni bir nüshası tespit edilen manzum *Mu'cizât-ı Ahmedîyye* onun dinî mahiyetteki eserlerinden biridir. Safâyî'ye ait *Şerhü'l-İslâmi'n-Nûrânî*'nin farklı bir nüshası oluşu anlaşılan bu eserde şair, Hz. Âdem ile Hz. İsmail arasındaki peygamberler ile Hz. Muhammed'in mucizelerini karşılaştırmış, muhtelif dinî konuları mesnevi formatında anlatmış, Kur'ân'ın bazı surelerinin manzum tefsirine yer vermiştir. Muhteva bakımından zenginlik gösteren eserde ayrıca şeriat, tarikat, hakikat, İslam esasları, tevhid, iman, namaz, oruç, hac gibi konular işlenmiştir. Eserde Hz. Âdem'in yedi mucizesi, Hz. İdris'in iki mucizesi, Hz. Nuh'un beş mucizesi, Hz. Hud'un üç mucizesi, Hz. Salih'in üç mucizesi, Hz. İbrahim'in beş mucizesi, Hz. İsmail'in üç mucizesi anlatılır. Mezkûr peygamberlerin mucizeleri ile Hz. Peygamber'in mucizeleri arasında bağlantı kurulur. Her mucize anlatımının sonunda bir kasideye yer verilir. Bu çalışmada, Sinoplu Safâyî'nin Diyanet İşleri Başkanlığı Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunan, 004688 numarada kayıtlı *Mu'cizât-ı Ahmedîyye*'si tanıtılmış; kitabın şekil özellikleri, muhtevası ve bölümleri incelenmiştir. Eserin tam ismi *Kitâb-ı Mu'cizât-ı Ahmedîyye*'dir. Daha önce farklı nüshaları üzerinde çalışmalar yapılmış fakat eserin bu isim ve bütünlüklü hali ile çalışılmadığı tespit edilmiştir. Eldeki nüsha harekeli nesih hatla, çift sütunlu ve on beş satırlı yazılmış, 263 varaklık bir eserdir. Yirmi sekiz bölümden oluşan eser, yaklaşık 7260 beyittir. Eser mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmış olmakla birlikte eserde terci-i bend, kaside, gazel gibi farklı nazım biçimleri; tevhit, naat, methiye gibi nazım türleri de

mevcuttur. Çalışmada, eserin diğer nüshalarından farklı yönleri üzerinde durulmuş, ayrıca diğer nüshalarda yer almayıp sadece bu nüshada bulunan 40 civarında beyite yer verilmiştir. Diğer nüshalardaki eksik beyitler, silinmiş ya da okunmayan kelimeler bu nüsha esas alınarak tespit edilip gösterilmiştir. Bu vesile ile klasik edebiyatımıza ait bir eserin, yeni ve farklı bir nüshasının tanıtılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Türk İslam Edebiyatı, Safâî, Tasavvuf, Mesnevî, Şerhü'l-İslâmî'n-Nûrânî, Mu'cizât-ı Ahmediyye.

Atıf Bilgisi

Çelik, Ramazan. "Safâî'nin Şerhü'l-İslâmî'n-Nûrânî'sinin Yeni Bir Nüshası: Mu'cizât-ı Ahmediyye". *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 10/1 (Haziran 2024), 47-69. <https://doi.org/10.32955/neu.istem.2024.10.1.03>

Geliş Tarihi	06.02.2024
Kabul Tarihi	07.04.2024
Yayın Tarihi	30.06.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - Turnitin
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

A New Copy of Safâyî's Sharh Al-Islâm Al-Nûrânî: Mu'cizât-ı Ahmadiyya

Ramazan Çelik | 0000-0002-0048-0126 | ramazancelik129@gmail.com

Ast. Prof | Erciyes University, Faculty of Theology, Department of Turkish Islamic Literature |
Kayseri, Türkiye

ROR : 047g8vk19

Abstract

Turkish literature gained richness in terms of content and genre in the 16th century. This century, in which people from almost every professional group were interested in science and poetry, is a period of time that added great richness to our world of culture and lore. As a result of the reflection of various aspects of social and cultural life on literature, many poets and writers emerged and literary works were written by people of different arts and crafts. Safâyî (XVI. century), who was interested in sailing and himself participated in naval expeditions in the Ottoman army, is a poet who made important contributions to our culture in his 110 years of fruitful life. Safâyî, who came to Istanbul from Sinop and took lessons from various teachers here, was the lead of sailors and also became a postnishin in a lodge with his sufi identity. He transformed his house into an enlightening place of conversation where people of various sciences and wisdom gathered. Safâyî, who gathers qualities such as sufi, sailor and scholar in himself, is a versatile figure who is a master in many sciences and professions. The artist, who also distinguished himself in poetry, was especially skillful in ode, ghazal and masnavi. He also wrote important works in the religious field. In addition to his known works such as *Gazavât-ı Bahriyye*, *Terceme-i Vesâyâ-yı Şeyh Vefâ*, *Fetih-nâme-i İnebahtı and Moton*, the verse *Mu'cizât-ı Ahmadiyya*, of which a new copy was discovered, is one of his religious works. In this work, which seems to be a different copy of Safâyî's Sharh al-Islâmi al-Nûrânî, the poet compared the prophets between Hz. Adam and Hz. İsmail with the miracles of Hz. Muhammad, explained various religious subjects in a masnavi format, and included a verse exegesis of some suras of the Qur'an. The work, which is rich in terms of content, also covers topics such as sharia, tariqa, truth, Islamic principles, tawhid, faith, prayer, fasting and pilgrimage. In the book, seven miracles of Adam, two miracles of Idris, five miracles of Noah, three miracles of Hud, three miracles of Salih, five miracles of Abraham, and three miracles of Ishmael are explained. A connection is established between the miracles of the aforementioned prophets and the miracles of the Prophet Muhammad. At the end of each miracle narrative, an ode is included. In this study, Safâyî's who is from Sinop *Mu'cizât-ı Ahmadiyya*, number 004688 in the Manuscript Works Library of the Presidency of Religious Affairs, is introduced; the book's formal features, content and sections are analyzed. The full title of the work is *Kitâb-ı Mu'cizât-ı Ahmadiyya*. Different copies have been studied before, but it has been determined that the work has not been studied with this name and in its complete

form. The present copy is written in naskh calligraphy, with double columns and fifteen lines, and has 263 sheets. The work consists of twenty-eight chapters and approximately 7260 couplets. Although the work is written in masnavi verse form, there are different verse forms such as qasida, ghazal, terci-i bend and verse forms such as tawhit, naat, and methiye. In this study, the different aspects of the work from the other copies are emphasized, and about 40 couplets that are not included in the other copies but only in this copy are included. Missing couplets, erased or illegible words in other copies are identified and shown based on this copy. In this way, it is aimed to introduce a new and different copy of a work belonging to our classical literature.

Keywords

Turkish Islamic Literature, Safâyi, Sufism, Masnavi, Sharh al-Islâmi al-Nûrânî, Mu'cizât-ı Ahmadiyya.

Citation

Çelik, Ramazan. "A New Copy of Safâyi's Sharh Al-Islâm Al-Nûrânî: Mu'cizât-ı Ahmadiyya". *The Journal of Near East University Islamic Research Center* 10/1 (June 2024), 47-69. <https://doi.org/10.32955/neu.istem.2024.10.1.03>

Date of Submission	06.02.2024
Date of Acceptance	07.04.2024
Date of Publication	30.06.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Klasik edebiyata dair yapılan araştırmalar, yeni eserlerin ortaya çıkmasına da vesile olmaktadır. Bu çalışmalar neticesinde gün yüzüne çıkarılan eserlerden biri de Sinoplu Safâî'nin *Mu'cizât-ı Ahmedîyye* adlı eseridir. Eserin iki nüshası hakkında farklı isimlerle daha önce bir çalışma yapılmış,¹ bu çalışmada ve diğer kaynaklarda tarafımızca tespit edilen nüshadan söz edilmemiştir. *Mu'cizât-ı Ahmedîyye* diğer nüshalara göre daha bütünlüklü bir görüntü arz etmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı Yazma Eserler Kütüphanesinde kayıtlı olan eser 263 varaktır. Çalışmanın giriş bölümünde Safâî, şahsiyeti ve eserleri ile ilgili genel bilgi verildikten sonra şairin *Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî* adlı eserinin farklı bir nüshası olduğu görülen ve henüz literatüre girmemiş olan *Mu'cizât-ı Ahmedîyye* adlı mesnevisi tanıtılmaya çalışılacaktır. Eserin diğer nüshaları ile benzerlik ve farklılıkları üzerinde durulacaktır.

Safâî'nin, doğum ve ölüm tarihleri belli değildir. Bununla birlikte XVI. yüzyılın ilk çeyreğine kadar yaşamış bir şair olarak bilinmektedir. Memleketi Sinop'tur. Kaynaklarda *Safâî Dede*, *Şeyh Safâî Efendi* gibi isimlerle anılmaktadır. Esas ismi Mustafa'dır, şiirlerinde "Safâî" mahlasını kullanır.² Şair hakkında, tezkirelerde birbirinden farklı, kimi zaman da çelişkili bilgiler vardır. Sinoplu olduğu, şairliği, İskender Paşa tarafından yapılan bir zaviyede ilmî faaliyetlerle meşgul olması, gemicilik alanındaki mahareti onun hakkında tezkirelerin verdiği ortak bilgilerdir.

Anadolu coğrafyasında yazılan ilk tezkirelerden biri olan *Heşt Bihîşt*'te göre Safâî bütün ilimleri "tertîp üzere görmüş", tefsir alanında yetkin, her ilimde cevaba hazır bir "üstâd-ı kâmil"dir. Özellikle gemicilikle ilgili bilgisi üst düzeydedir. Dönemindeki bütün denizci reislerin şeyhi olmuştur. Sehi Bey'e göre şairliği de dikkat çekici bir seviyede olan Safâî, gazel ve kasidede çok başarılıdır. Yüz on yıl gibi uzun bir ömür sürmüştür.³ Âşık Çelebi, Galata'da İskender Paşa tarafından inşa edilen zaviyede Safâî'nin ilim erbabını ve devletin ileri gelenlerini etrafına topladığını söyler. Gemi ve denizcilik ilimlerine heves edip maharet kazandığını belirtir. O zaman İstanbul'da seyrangâhlar, mesireler, zaviyeler olmadığı için Safâî'nin evi şair, âlim ve zariflerin sohbet yeri olmuştur.⁴ Kınalızâde onun tabiatı gereği ilim-irfan yolunda birçok sıkıntıya maruz kaldığını, ilim tahsili sırasında İskender Paşa'nın himayesine girdiğini belirtir.⁵ Gelibolulu Mustafa Âlî, onun mergub bir

¹ Bilal Alpaydın, *Safâî-Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî (İnceleme-Metin)* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017).

² Alpaydın, *Safâî-Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî (İnceleme-Metin)*, 19.

³ Sehî Beg, *Heşt Bihîşt*, haz. Haluk İpekten vd. (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 91.

⁴ Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, haz. Filiz Kılıç (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018), 564.

⁵ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şu'arâ*, haz. Aysun Sungurhan Eydurhan (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009), 2.

şair olduğunu ve Sultan II. Bayezid Han adına bir divan tertip ettiğini yazar.⁶ Latîfî, onun müspet yönlerinin yanında bazı zaaflarının da olduğunu, *ayyaş u zevvâk ve mey ü mahbûba gâyetde muhib ü müştâk* ifadeleriyle dile getirir. Sultan Bayezid namına mürettep ve mükemmel bir divan hazırladığını söyleyip Farsçada ve aruzu kullanmada çok başarılı olduğunu belirtir. İnsanların çoğundaki hiciv ve hezeliyat meylerinden dolayı Safâî de bu vadiye yönelmiştir.⁷ Esrar Dede tezkiresinde *Safâî Dede* şeklinde isimlendirilen şair, Mevlevî şairler arasında gösterilir. İskender Paşa'nın kitabet hizmetiyle meşgul olduğu ve Kanuni Dönemi'nde 940/1533-34 yılında vefat ettiği yazılıdır.⁸ İskender Paşa'nın ardından Semâî Mehmed Dede'ye intisap ettiği ve 927/1521 yılında vefat ettiği, mezarının kendisine ait tekkenin bahçesinde olduğu da hakkındaki bilgilerdendir.⁹ Safâî hayatının bir döneminde Şeyh Vefâ'ya mürit olmuş ve sohbetlerine katılmıştır. Esas ismi Muslihuddin Mustafa olan Şeyh Vefâ'nın (ö. 896/1491) tesiriyle Zeynîyye tarikatına intisap etmiştir.¹⁰

Kaynaklarda Safâî'nin yazdığı beş eser ismine yer verilir. Bunlardan ilki *Dîvân*'dır. Latîfî ve Gelibolulu Âlî şaire ait Sultan Bayezid Han namına bir divan tertip ettiğini söyler fakat bu eser mevcut değildir. Şairin bilinen diğer eserleri ise genellikle mesnevi nazım şekli ile yazılmıştır. Bunlar; şairin bizzat katıldığı İnebahtı ve Moton seferlerini anlattığı üç bin beş yüz beyitlik *Fetih-nâme-i İnebahtı ve Moton*, mutasavvıf, âlim ve şair Şeyh Vefâ'nın vaaz ve nasihatlarını manzum olarak anlatan bin beyit civarındaki *Terceme-i Vesâyâ-yı Şeyh Vefâ*, Sultan II. Bayezid Dönemi kaptanlarından Kemal Reis'in deniz seferleri ve savaşlarının anlatıldığı yaklaşık on bin beyitlik *Gazavât-ı Bahriyye* ve peygamber mucizeleri, ayet tefsirleri, kasideler ve muhtelif dinî konuları ihtiva eden *Şerhü'l-İslâmi'n-Nûrânî*'dir.

1. Mu'cizât-ı Ahmediyye

Safâî'nin, kütüphanelerde kayıtlı olan ve şimdiye kadar kaynaklarda bu ismiyle zikredilmeyen bir diğer eseri, *Mu'cizât-ı Ahmediyye*'dir. Eserin diğer nüshaları kütüphanelerde farklı isimlerle kaydedilmiştir. Özellikle *Şerhü'l-İslâmi'n-Nûrânî* adıyla çalışılan nüsha ve *Mu'cizât-ı Ahmediyye* büyük benzerlik gösterir. Fakat çalışmamıza konu olan *Mu'cizât-ı Ahmediyye* adlı nüsha, eserin isimlendiriliş şekliyle tertip hususiyetleri bakımından ve muhteva özellikleriyle daha müttekâmil bir nüsha olarak görülmekte ve diğer nüshalardan farklılıklar arz etmektedir.

⁶ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Kürhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, haz. Mustafa İsen (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 76.

⁷ Latîfî, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, haz. Rıdvan Canım (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018), 328-329.

⁸ Esrâr Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye (İnceleme-Metin)*, haz. İlhan Genç (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018), 174-175.

⁹ Yunus Kaplan, "Safâî, Şeyh Safâî Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Erişim 15 Eylül 2023).

¹⁰ Alpaydın, *Safâî-Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî (İnceleme-Metin)*, 13-16.

1.1. Eserin Adı ve Yazılış Tarihi

Kitabın tam adı *Kitâb-ı Mu‘cizât-ı Ahmediyye*’dir. Eserin ismi, 1b varağının ser-levhasında altın yaldızlı şemse içerisinde ve bir beyitte verilmiştir:

Añlsa Mu‘cizât-ı Ahmediyye

Diyüp âmentü nûru ol sermediyye (167a).

Eserin istinsah tarihi ve müstensihisi ile ilgili herhangi bir kayda rastlanmamıştır.

1.2. Nüsha Tavsifi

Mu‘cizât-ı Ahmediyye’nin biri eksik nüsha olmak üzere bilinen üç nüshası vardır.

I. Diyanet İşleri Başkanlığı Yazma Eserler Kütüphanesinde 004688 numarada bulunmaktadır.¹¹ Tam ismi *Kitâb-ı Mu‘cizât-ı Ahmediyye*’dir. Harekeli nesih hatla, çift sütunlu ve 15 satırlı yazılmış, 263 varaklık bir eserdir. Geneli mesnevi ile yazılmıştır. Bölüm aralarında gazel, kaside, terci-i bend gibi farklı nazım biçimleri de mevcuttur. Toplamda 7259 beyittir.

Eserin ismi, 1b varağının ser-levhasında altın yaldızlı şemse içerisinde yazılmıştır. 1b varağı tezhipli, mavi ve altın yaldız zemin üzerine desenli, tığ işlemeli, 1b-2a varaklarında metnin etrafı altın yaldızlı bordürlü siyah cetveli çerçevesi, diğer varaklarda metnin kenarları çift kırmızı cetveli çerçevesi, ayet, hadis ve konu başlıkları kırmızı mürekkepli kalemle yazılmıştır. Kâğıt rengi nohudidir, filigransız kâğıttır. Eserin gövdesi ciltten ayrılmış, şirazesini bozulmuş, formlar birbirinden kopmuş, varakları su almış ve sayfalarda lekeler oluşmuş, bazı varaklarda mürekkep dağılmış, bazılarında ise dikişler kopmuş, sona doğru bazı varaklarda yırtılmalar olmuş, sertabı ve miklebi düşmüş, kapaklarının derisinde kopmalar olmuş, sırtının derisinin bir kısmı düşmüş diğer kısmı da bozulmuştur. Müellifin ismi 263b varağının dokuzuncu satırında yer almaktadır.

II. Eserin ikinci nüshası 260 varaklık, Bosna-Hersek’te, Saraybosna Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda, yanlışlıkla “*Divan*” diye kayıtlı olan *Şerhi’l-İslâmi’n-Nûrânî* isimli eserdir.

III. Üçüncü nüsha ise 65 varaklık, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Ayasofya koleksiyonunda *Terceme-i Vesâyâ-yı Şeyh Vefâ* adıyla kayıtlı, eksik bir nüshadır.¹²

1.3. Muhtevası ve Bölümleri

Eserde, Hz. Âdem ile Hz. İsmail arasındaki yaklaşık 20 peygamberin mucizeleri ile Hz. Muhammed’in (sav) mucizeleri, bazı surelerin manzum tefsirleri ve muhtelif dinî konular

¹¹ Safâî, *Mu‘cizât-ı Ahmediyye* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yazma Eserler Kütüphanesi, 004688), 1b-263b.

¹² İkinci ve üçüncü nüshanın birleştirilmesiyle bir doktora tezi hazırlanmıştır: Alpaydın, *Safâyî-Şerhi’l-İslâmi’n-Nûrânî (İnceleme-Metin)*.

anlatılmıştır. İlk varakında “Hazâ's-sıfru'l-evvelümüz Âdem ilâ İsmâ'îl 'aleyhime's-selâm” kaydı bulunur. Bu kaydın altında, şemse içinde “Şerh-i mu'cizât-ı enbiyâü's-seniyyeti'llezî[ne] zükira fi'l-Ḳur'âni'l-celiyyeti bi-muḳâbelet-i Mu'cizât-ı Ahmediyyetü's-sermediyyeti”¹³ şeklinde bir ifade mevcuttur. Bu ifadelerden, eserde diğer peygamberlerin mucizeleri ile Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri arasında mukayeseli bir anlatım olduğu anlaşılmaktadır. Bu satırların devamında ve “Şakḳa [lehu] min-ismihî liyüccillehü fe-zü'l-'arş-i Maḥmûdun ve hâzâ Muḥammed”¹⁴ şeklinde Arapça bir ifade vardır.

Eser toplamda 7259 beyittir. 28 bölümden meydana gelmiştir. Bu bölümler şunlardır:

Birinci Bölüm: 52 beyittir. Bu bölümde Fatıha suresinin manzum tefsiri bulunmaktadır. Bu bölüm mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır (1b-3a).

İkinci Bölüm: 45 beyittir. Tevhit, münacat ve bazı sahabelerin methiyesini ihtiva eden ve kaside nazım şekliyle yazılan bölümdür (3a-5a).

Üçüncü Bölüm: Mesnevi nazım şekliyle yazılan 247 beyitlik bölümdür. İhlâs suresi tefsiri bulunmaktadır (5a-13a).

Dördüncü Bölüm: Hz. Peygamber (sav) için yazılmış 42 beyitlik bir naat-ı şerifi ihtiva eden bölümdür (13a-14b).

Beşinci Bölüm: Bölümde beyit sayısı 14-17 arasında değişiklik gösteren 5 bentlik bir terci-i bent mevcuttur (14b-17a).

Altıncı Bölüm: Burûc suresinin bazı ayetlerinden hareketle Kur'an'ın hakikati, nüzülü gibi muhtelif meseleleri ihtiva eden 107 beyitlik bölümdür. Mesnevi nazım şekli ile yazılmıştır (17b-21b).

Yedinci Bölüm: Burûc suresinde geçen bir kıssadan hareketle Zünüvas adlı Yahudi bir hükümdarın, Necran Hristiyanlarına Yahudiliği kabul etmeleri için baskı yapması ve kabul etmeyenleri bir hendeğe atıp ateşe vermesi hadisesinin çeşitli peygamber kıssalarıyla birlikte anlatıldığı 368 beyitlik bölümdür (21b-33b).

Sekizinci Bölüm: 158 beyittir. Cüreyc isimli bir velinin ibretimiz kıssası anlatılır (33b-39a).

Dokuzuncu Bölüm: Bölümde 25 beyitlik bir münacat vardır (39a-40a).

Onuncu Bölüm: 34 beyitlik bir kaside bulunmaktadır (40a-41a).

¹³ Bu bölümün meali şöyledir: “Kur'an-ı Mübîn'de zikri geçen değerli/yüce peygamberlerin mucizelerinin, ebedî olan Mu'cizât-ı Ahmediyye ile karşılaştırarak izahı.”

¹⁴ Bu cümleler Hassân b. Sâbit'in (ö. 60/680 [?]), Hz. Muhammed'i (sav) medheden bir kasidesinden alınmıştır ve meali şöyledir: “Allah onu (sav) yüceltmek için onun ismini kendi isminden türetti. Arşın sahibi Maḥmûd'dur ve işte bu [peygamber de] Muhammed'dir.”

On Birinci Bölüm: Konyalı Şeyh Vefa olarak bilinen Muslihuddin Mustafa'ya (ö. 896/1491) dair 53 beyitlik bir methiye vardır (41a-43a). Bu methiyenin bir bölümü kaside bir bölümü mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır.

On İkinci Bölüm: İslam esasları, şeriat, tarikat, hakikat, tarikat silsileleri, namaz, zekât, oruç, hac, farzlar, Ashab-ı suffe gibi konuların anlatıldığı bölüm 319 beyittir. Bölüm sonunda İslam hakkında 11 beyitlik bir kaside vardır (43a-55a).

On Üçüncü Bölüm: İman esasları, tevhid, itikad, evrad, ölüm gibi mevzuların anlatıldığı bölüm 350 beyittir. Bölüm sonunda iman hakkında 11 beyitlik bir kaside vardır (54b-68a).

On Dördüncü Bölüm: İhsan hakkındadır ve 20 beyittir. Bölüm sonunda ihsanla ilgili 11 beyitlik bir kaside mevcuttur (68a-69b).

On Beşinci Bölüm: İkan hakkında 45 beyittir. Sonunda İkanla ilgili 8 beyitlik bir kaside vardır (68a-71b).

On Altıncı Bölüm: 91 beyitlik bölümde kemalatın dereceleri anlatılır. Bölüm sonunda tevhit temalı 7 beyitlik bir gazel bulunmaktadır (71b-74b).

On Yedinci Bölüm: Hz. Peygamber'in (sav) faziletine dair olan bölüm 63 beyittir. Bölüm sonunda Hz. Peygamber (sav) hakkında 67 beyitlik bir naat-ı şerif vardır (74b-79a).

On Sekizinci Bölüm: Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri hakkında yazılan 226 beyitlik bölümdür. Bölüm sonunda dünyanın faniliğini anlatan nasihatname türünde 21 beyitlik bir kaside vardır (79a-88a).

On Dokuzuncu Bölüm: Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri ile 20 peygamber mucizesi beraber anlatılır, 63 beyittir. Bölüm sonunda 42 beyitlik bir kaside mevcuttur (88a-91b).

Yirminci Bölüm: Hz. Âdem'in yedi mucizesi anlatılır ve bunlar ile Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri karşılaştırılır. İlk mucize 67 beyit ve 11 beyitlik bir kaside nazım şekli ile yazılmış naat-i şerif, ikinci mucize 64 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, üçüncü mucize 63 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, dördüncü mucize 86 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, beşinci mucize 97 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, altıncı mucize 121 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, yedinci mucize 235 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şeriften oluşmuştur (91b-120a).

Yirmi Birinci Bölüm: Bölümde Hz. İdris'in mucizeleri ile Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri karşılaştırılır. İlk mucize 242 beyit ve 21 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, ikinci mucize 193 beyit ve 7 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şeriftir (120a-136a).

Yirmi İkinci Bölüm: Hz. Nuh'un beş mucizesi ile Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri karşılaştırılır. İlk mucize 218 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i

şerif, ikinci mucize 168 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şeriftir, üçüncü mucize 146 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şeriftir, dördüncü mucize 88 beyit ve 9 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şeriftir, beşinci mucize 62 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şeriftir (136a-162a).

Yirmi Üçüncü Bölüm: Hz. Hud'un üç mucizesi ile Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri karşılaştırılır. İlk mucize 45 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, ikinci mucize 73 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, üçüncü mucize 69 beyit ve 9 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şeriftir (162a-170a).

Yirmi Dördüncü Bölüm: Hz. Salih'in üç mucizesi ile Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri karşılaştırılır. İlk mucize 81 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, ikinci mucize 72 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, üçüncü mucize 171 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şeriftir (170a-182b).

Yirmi Beşinci Bölüm: Hz. İbrahim ile Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri karşılaştırılır. İlk mucize 106 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, ikinci mucize 168 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, üçüncü mucize 208 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, dördüncü mucize 135 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, beşinci mucize 91 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, altıncı mucize 263 beyit ve 15 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şeriftir (182b-229a).

Yirmi Altıncı Bölüm: Hz. İsmail ile Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri karşılaştırılır. İlk mucize 150 beyit ve 11 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, ikinci mucize 416 beyit ve 35 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şerif, üçüncü mucize 166 beyit ve 14 beyitlik kaside nazım şekli ile yazılmış bir naat-i şeriftir (229b-256b).

Yirmi Yedinci Bölüm: Kitabın hatime bölümüdür ve bölüm başında "Hâtimetü'l-Kitâbi fî Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî ve Evsâf-ı Bâyezîd Hân ve İhsânehu'l-hakanî" şeklinde bir ifade vardır. Bölüm 84 beyittir. Devamında Sultan Bayezid Han için yazılmış 39 beyitlik bir kaside bulunmaktadır (256b-261b).

Yirmi Sekizinci Bölüm: Kitabın genel bir değerlendirilmesinin yapıldığı bölüm 50 beyittir. Bölüm sonunda yine kaside nazım şekli ile yazılmış 11 beyitlik bir naat-i şerif vardır (261b-263b).

2. Nüshaların Mukayesesi

Nüsha tavsifinde belirtildiği üzere eserin iki farklı nüshası esas alınmak suretiyle bir doktora tezi hazırlanmıştır.¹⁵ *Mu‘cizât-ı Ahmediyye* ve doktora çalışmasındaki nüshalar kıyaslandığında başta nüsha isimlendirmesi olmak üzere birtakım farklar dikkat çekmektedir. Tez çalışmasında, eserin en mütekâmil nüshalarından biri olduğu görülen *Mu‘cizât-ı Ahmediyye* hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. *Mu‘cizât-ı Ahmediyye* ile tezde çalışılan *Şerhü'l-İslâmi'n-Nûrânî*'nin ilk beyitleri farklıdır. Tezde incelenen nüshada ilk beyit

Nestebdî bismillâhi'l-‘aliyyü'l-‘azîm

‘Alâ üslûbi fâtihâtü'l-kitâbi'l-kerîm

şeklinde iken *Mu‘cizât-ı Ahmediyye*'de

Bismillâhirrahmanirrahîm

‘Alâ üslûbi fâtihâti'l-kitâbi'l-kerîm

şeklinde dir. Nüshalar arasında başka bazı beyitlerde de ek, kelime ve mısra farklılıkları¹⁶ görülmektedir. Bu farklılıkların görüldüğü beyitlerden bazıları şunlardır:

	Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî	Mu‘cizât-ı Ahmediyye
324	<i>Çılur şer‘üñde şol ki istikâmet Olur evşâf-ı aqbeñden müberrâ</i>	<i>Çılur şer‘üñde mâlik-i istikâmet Olur evşâf-ı aqbeñden müberrâ (14b)</i>
635	<i>Var idi bir melik Zünüvâs dimiş adın Cihânda bulmuş idi hoş murâdın</i>	<i>Var idi bir melik dimişem adın Cihânda bulmuş idi hoş murâdın (25b)</i>

Aşağıdaki iki beytin nüshalardaki sıralaması değişmiştir:

399	<i>Bâkî vü Kadîm ü Hâlık oldur Biz fâni mañz-ı qurı nâmuz</i>	<i>Öldürse vü diri görse kâdir Biz tañt-ı hükümetinde ‘âmuz</i>
400	<i>Öldürse vü diri görse kâdir</i>	<i>Bâkî vü Kadîm ü Hâlık oldur</i>

¹⁵ Alpaydın, *Safâyi-Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî (İnceleme-Metin)*.

¹⁶ Tespit edilen farklılıklar koyu gösterilmiştir.

Biz taht-ı hükümetinde 'âmuz

Biz fâni maḥz-ı kırî nâmuz (17a)

Diğer nüshalarda olmayıp sadece *Mu'cizât-ı Ahmediyye* nüshasında bulunan beyitler vardır. Bu beyitler ve varak numaraları şöyledir:

Añlsa Mu'cizât-ı Ahmediyye

Diyüp âmentü nûru ol sermediyye (167a)

Añadursañ kılam bir bir mübeyyen

Ḥalîl'üñ mu'cizâtı ola rüşen (201b)

Futup dergâha yüz itdi şenâlar

Sipâs u ḥamd u şükr ile du'âlar (202a)

Didiler ğam yiyüp ol kavm-i esfâh

Bizüm tañrılarını kim sıdı iyvâh (209b)

Ḥaḫun 'izzetlerin lutf ile bulmuş

Be-ġâyet aḥsen-i sûretde olmuş (213a)

Gelüp Nemrüd'u itdiler haberdâr

'Acâ'ib rence uğradı o murdâr (213b)

Mu'cizât-ı Ahmediyye ile diğer nüshalar arasındaki temel farklardan biri 98. beyitten sonra görülür. Bu bölüme kadar nüshalarda aynı konu, aynı beyit sırası ile işlenir. Fakat 98. beyitte biten *Kerem Kasidesi'*nden sonra *Mu'cizât-ı Ahmediyye'*de ihlâs suresinin şerh ve izahına devam edilir. Doktora çalışmasına konu olan *Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî'*de, ihlâs suresinin tefsirine dair ilk 58 beyit eksiktir. Bu konu, tezi hazırlayan araştırmacının da dikkatini çekmiş olmalıdır ki yazar, 98. beytin sonuna “Metinde 4b ile 5a varakları arasında kopukluk olduğu izlenimi uyanmakta.” şeklinde bir dipnot düşmüştür.¹⁷ İşte bu kopukluk, *Mu'cizât-ı Ahmediyye'*deki 5a-7a varakları arasındaki 58 beyitlik bölümdür.¹⁸ *Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî'*deki 98. beyit, *Mu'cizât-ı Ahmediyye'*de 156. beyittir. Yine *Mu'cizât-ı Ahmediyye'*nin

¹⁷ Alpaydın, *Safâyi-Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî (İnceleme-Metin)*, 446.

¹⁸ Diğer nüshalarda bulunmayan 58 beyit de içine alan manzum ihlâs suresi tefsiri ile ilgili tarafımızca müstakil bir çalışma yapılmıştır. Ramazan Çelik, “Sinoplu Safâyi'nin Manzum ihlâs Sûresi Tefsiri”, *UMDE Dini Tetkikler Dergisi* 5/2 (Aralık 2022), 145-189. Yayımlanan çalışmada bulunan beyitlere bu çalışmada ayrıca yer verilmemiştir. Esasında bu çalışma, *Safâyi'nin Mu'cizât-ı Ahmediyye'si ve Manzum ihlâs Sûresi Tefsiri* başlığıyla tek çalışma olarak düşünüldü. Fakat bu şekilde dergilerin koymuş olduğu kelime ve sayfa sınırını aşmasından ayrıca eserin genel tanıtımıyla içindeki bir bölüm olan ihlâs suresinin tefsiri farklı muhtevalı çalışmalar olduğundan dolayı iki farklı çalışma hâlinde yayımlanmıştır.

123b sayfasında 4. beyitten sonraki aynı mevzunun devamı olarak görülen 30 beyitlik bölüm, tez çalışmasına konu olan nüshalarda bulunmamaktadır. Çalışmadaki

3489 *Ĥudā'dan ħalbine indi sekine*
Ĥomadı anda hergiz kibr ü ħjne

3490 *Didi ne deñlü emr olındı saña*
Didüm her günde biş emr oldı baña

beyitleri arasında, aynı konunun devamı olan 30 beyit eksiktir. Bu 30 beyit, *Mu'cizât-ı Ahmediyye*'nin 123b-124b varakları arasındadır. Miraç'ta farz kılınan namazın, önce günlük elli vakit olarak emredilmesi, Hz. Peygamber'in Hazret-i Musa ile istişare ederek Cenab-ı Hak'tan bu kadar namazın ümmete ağır geleceğini niyaz edip namaz vakitlerinin beşe indirilmesi hadisesinin anlatıldığı bölüm de sadece eldeki eserde bulunmaktadır. Diğer nüshalarda bulunmayan bu beyitler şöyledir:

123b *Du'âsın her dem eyler Ĥaĥ icâbet*
Aña virdi kitâb u nür-i ĥikmet

Hümâmü'l-müflihün u bedr-i lâmi'
Žiyâ-yı şarĥ u ħarb u şems-i tâli'

Bes oldı melce-i cümle ħuzât ol
Viren enfâl-i ĥoş-kâşî 'urât ol

Ĥaĥĥat menba'ı eltâf u insâf
Ma'ânî bahridür lü'lü-yi ešdâf

Ne ħılmışdur işit iy merd-i maĥbül
Saña biş farz bildürdi ezel ol

Bu penç içinde işit penç olanı
Saña bildüreyin ben gökçek anı

O şahuñ oldı devlet başına tâc
Ayağına bu nüh çerĥ oldı mi'râc

Çü Ĥâzret oĥudı ol pâk-zâtı
Getürdi ümmete tuĥfe şalâtı

Beyân eyler saña iy merd-i maĥbûb
Ĥadıŝi Mâlik bin Şa'sa'a ĥûb

Özündür gerçi bu aĥbâr-ı mi'râc
Ben andan beş namâzı itdüm iĥrâc

Nebî didi ki Ĥaĥķ'ıñ kendü zâtı
Benüm üstüme farz itdi şalâtı

Buyurdu baña rûşen bil bu râzı
Ķılam her günde tâ elli namâzı

124a Ķü emroldı feleklerden ki döndüm
Gelüp altıncıda Mûsâ'ya irdüm

Ne emroldı didi Ĥazret de saña
Didüm elli namâz emroldı bana

Didi sen bil ki tâ idine 'âdet
Kı yokdur ümmetüñde istitâ'at

Ķılalar günde tâ elli namâzı
Yüz urup ideler Ĥaĥķ'a niyazı

Baña vallahi oldı çün bu buyruķ
Şınadum senden öñdin nâsı çok çok

Benî İsrâ'îl'e çoğ itdüm 'ilâcı
Mizâcı şandı bu tatluyı acı

Rücû' it Rabb'üne tâ iste taĥfif
Revâdur ümmetüñçün eyle talĥif

Rücû' itdüm üninden geçdi zâtum
Yine döndüm hemân Mûsâ'ya geldüm

Didüm çün vâķi' ol merd-i maĥbûl
Ne didiyse yine mişlin didi ol

Yine döndüm yine eksildi onu

Yine geldüm didüm Mūsā'ya bunu

*İşitdi çün sözüüm ol merd-i maqbül
Baña evvel sözüün [çav]lin didi ol*

*Yine döndüm on eksildi vukū'ı
Didüm Mūsā'ya itdüm çün rüçü'ı*

*Ne geçdügin bilüp ol merd-i maqbül
Didi mişlin yine evvel sözüñ ol*

*Yine döndüm yine on bahşış oldı
Gelüp Mūsā'ya bildürdüm ne kaldı*

*Didüm me'mūram idem ben niyāzı
Çılam her günde hattā on namazı*

124b *Ne emrolduğunu ol bildi baña
Yine sözüñün ol mişlin didi tā*

*Yine döndüm beşi olındı bahşış
Bu kez andan baña kaldı hemān biş*

*Baña çün günde biş emroldı bildüm
Rüçü' için yine Mūsā'ya kıldum*

Teze konu olan çalışmada bulunup *Mu'cizât-ı Ahmediyye*'de olmayan bölümler de vardır. Eserdeki Hz. Hud kıssası ile Hz. Peygamber (sav) mucizelerinin mukayese edildiği 28 beyitlik bölüm (4604-4632 b.), *Mu'cizât-ı Ahmediyye*'de (163-164. varaklar arası) eksiktir. Yine *Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî*'de 2158. beyitten sonra Sultan Bayezid hakkında yazılan biri "Fî Midhat-i Sultân İbn Sultân Sultân Bâyezîd Mehemmed Hân" başlıklı 20 beyitlik, diğeri "El-Kasîdetü'l-mu'aşşere" başlıklı 50 beyitlik birer kaside bulunmaktadır ki eserin muhtevasıyla pek münasebeti bulunmayan bu şiirler *Mu'cizât-ı Ahmediyye*'de mevcut değildir. Ayrıca *Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî*'de

7015 *Resûlullâh'ı tā nehy itdi Cebbār
Anuñ şughl bigi sen itme zinhār*

7016 *İki şaydı ki sorduñ bile oldı
Biri hîll ü biri hürmetde oldı*

beyitleri arasında bulunmayıp metnin başka bir bölümünde, derkenarda yazılı olan 28 beyit, 30 beyit hâlinde *Mu'cizât-ı Ahmediyye*'nin 243a varakında, yukarıdaki iki beyit arasında mevcuttur. Eldeki eserde bulunan ilgili bölümün baş tarafındaki farklılıklar ve beyit düzeni şu şekildedir:

243a *Çavluhu te'âlâ: Velâ tekun keşâhibu'l-hût iz nādâ ve hüve mekzûm*¹⁹

*Didüñ söyler ne lahm ü ne demi var
Cehennemdür girer küffâr yanar*

*Çavluhu te'âlâ: Yevme neķûlu li-cehenneme helim tele'ti ve te'ķûlu hel min mezîd*²⁰

*Dañı yedüñ şu kuş kim oldı mükrem
Yumurdadan degül kuş başmadı hem*

*Şu kuşdur aña nefh itdi mükerrerem
Aña dîrlerdi 'İsâ bin Meryem*

Çalışmaya konu olan metnin beyitlerinde varakların yırtık, silik olması gibi sebeplerden dolayı okunmayan/farklı okunan bazı bölümler, *Mu'cizât-ı Ahmediyye*'de okunabilmektedir. Bu bölümler beyit ve varak numaraları ile bir tabloda şöylece gösterilebilir:

	<i>Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî</i>		<i>Mu'cizât-ı Ahmediyye</i>
10	<i>Şîfât ilbâsıçün tâ lutfâ (.....)</i>	1b	<i>Şîfât ilbâsıçün tâ lutfâ bata</i>
367	<i>Cüş itmeyicek hemân (.....)</i>	16a	<i>Cüş itmeyicek hemân imuğuz</i>
1405	<i>Fut andan bir siper bul (.....)</i>	52b	<i>Fut andan bir siper bul Ferhat anı</i>
2093	<i>Müz (.....) rûhik min-maşriķa'l-hüdâ</i>	77a	<i>Müzsâra yûhu rûhike min-maşriķu'l-hüdâ</i>
2124	<i>Diledüñ bu sofrâ-i felege (.....)</i>	78a	<i>Diledüñ bu sofrâ-i felege meh gelicedür</i>

¹⁹ “Balık sahibi (Yûnus) gibi olma. Hani o, (balığın karnında) kederli bir hâlde Rabbine yakarmıştı.” El-Kalem 68/48.

²⁰ “O gün Cehenneme, ‘Doldun mu?’ deriz. O da, ‘Daha var mı?’ der.” Kâf 50/30.

2270	Ġazā (.....) ġāzī yevm-i Bedr'e	80b	Ġazā beñzer mi ġāzī yevm-i Bedr'e
2572	(.....) ve'l-ceyşu şümme tebeddedā	91b	Ve'l-ķā'bu erva'l-ceyşu şümme tebeddedā
3967	Olan hoş (.....) sülale	140b	Olan hoş mecd-i aķdemden sülale
4545	Dimiş yā (.....) yā pādişāhi	161a	Dimiş yā melce'ī yā pādişāhi
4647	Bu maħlūkātçün o mesken (.....) fi'l-hāl hep (.....)	164a	Bu maħlūkāt için ömseñ biter fi'l-hāl hep a'rāz
4827	Soķurtandı (.....) gelüp bir iki gün Soķrāt	167a	Soķurtandı vü soķrantı gelüp bir iki gün Soķrāt
4829	Görinmez çöpçe 'uşşāķa cihānuñ tolısı (.....)	167a	Görinmez çöpçe 'uşşāķa cihānuñ tolısı esķāt
5003	Pes bismillāhi ön yazdı ki ol oldı ķalem (.....)	173a	Pes bismillāhi ön yazdı ki ol oldı ķalem ibdā'
5263	Ki sen cem' (.....) nice keşf eylesin keşşāf	182b	Ki sen cem'ü'l-ħaķāyiksñ nice keşf eylesin keşşāf
5665	Ķabirden (.....) tā 'arza varur	196b	Ķabirden mevķife tā 'arza varur
5939	Melek andan (.....) ol Müheymin	205b	Melik andan müheyym ol Müheymin
6929	(.....) atañ sen anuñ oġlı rāhib	239b	Ĥabīb idi atañ sen oġlı rāhib
	Gök (.....) göge göñlüñ hoş tut ²¹	243a	Gerek incin gerek göñlüñ hoş tut
	Eger fikr eyleseñ var (.....) ²²	243b	Eger fikr eyleseñ var beyyināti
7500	Ki şan Mūsā 'asāsıdur ider (.....) bālī'dür	261a	Ki şan Mūsā 'asāsıdur ider maħvına bālī'dür
7502	Saña (.....) kāfir yed-i beyzā bigi çün kim	261a	Saña ħaşm olamaz kāfir yed-i beyzā bigi çün kim
7503	(.....) ħaşmı iki şaķķ eylese tıġuñ	261a	Ķalem bigi n'ola ħaşmı iki şaķķ eylese tıġuñ

²¹ Çalışmada bu beyit dipnotta verildiği için beyit numarası yazılmamış. Alpaydın, *Safâyi-Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî (İnceleme-Metin)*, 1112.

²² Beyit numarası yazılmamış. Alpaydın, *Safâyi-Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî (İnceleme-Metin)*, 1112.

Ayrıca çalışmada 11, 548, 561, 618, 624, 790 ve 4027. beyitlerde *Bahrân* ya da *ķavm-i Bahrân* şeklinde okunan kelime ve tamlamanın *Mu'cizât-ı Ahmediyye*'de *Necrân* ve *ķavm-i Necrân* şeklinde olduğu görülmüştür.

Sonuç

Klasik edebiyata dair yapılan araştırmalar neticesinde yeni eserler ortaya çıkmaktadır. Sinoplu Safâî'nin *Mu'cizât-ı Ahmediyye*'si de bu çalışmalar sonucunda tespit edilmiş bir eserdir. Safâî gemicilik, denizcilik gibi vasıflarının yanında, şairliğiyle de tanınmış bir sanatçıdır. Doğum ve ölüm tarihleri net olmamakla birlikte XVI. yüzyılın ilk çeyreğine kadar yaşadığı bilinmektedir. Kaynaklarda *Safâî Dede*, *Şeyh Safâî Efendi* gibi isimlerle anılmaktadır. Esas ismi Mustafa'dır, şiirlerinde "Safâî" mahlasını kullanmıştır. Tezkirelerde şair hakkında birbirinden farklı, kimi zaman da çelişkili bilgiler vardır. Sinoplu olduğu, şairliği, İskender Paşa tarafından yapılan bir zaviyede ilmî faaliyetlerle meşgul olması, gemicilik alanındaki mahareti onun hakkında tezkirelerin verdiği ortak bilgilerdir. Klasik edebiyatın muhtelif türlerinde eserler veren Safâî, tasavvufi mahiyetteki eserleriyle de ön plana çıkmaktadır. Onun eserleri ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış ve bu eserler ilim âleminin istifadesine sunulmuştur. Fakat *Şerhü'l-İslâmi'n-Nûrânî*'nin farklı ve mütekâmil bir nüshası olduğu görülen, bununla birlikte şimdiye kadar herhangi bir kaynakta müstakil olarak varlığına değinilmeyen *Mu'cizât-ı Ahmediyye* adlı bir eseri daha olduğu tarafımızca tespit edilmiştir. Eser Diyanet İşleri Başkanlığı Yazma Eserler Kütüphanesinde, 004688 numarada kayıtlıdır. 263 varaklık, hacimli bir eserdir. Mesnevi nazım şekli ile kaleme alınan eserin iki farklı nüshası üzerinden bir doktora çalışması yapılmıştır. Fakat çalışmaya konu olan nüshalarla *Mu'cizât-ı Ahmediyye* arasında ilk beyitten itibaren bazı farklar olduğu görülmüştür. Çalışmada bu farklar üzerinde durulmuş ve *Mu'cizât-ı Ahmediyye* tanıtılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada öncelikle Safâî'nin hayatı, sanatı ve eserleriyle ilgili muhtasar bilgi verilmiş; ardından *Mu'cizât-ı Ahmediyye*'nin nüsha özellikleri, şekil ve muhteva hususiyetleri incelenmiştir. Eserde, Hz. Âdem ile Hz. İsmail arasındaki yaklaşık 20 peygamberin mucizeleri ile Hz. Muhammed'in (sav) mucizeleri, bazı surelerin manzum tefsirleri ve muhtelif dinî konular anlatılmıştır. İlk varakında "Hazâ's-sıfru'l-evvelümüz Âdem ilâ İsmâ'îl 'aleyhime's-selâm" kaydı bulunur. Bu kaydın altında, şemse içinde "Kur'ân-ı Mübîn'de zikri geçen yüce peygamberlerin mucizelerinin, ebedî olan Mu'cizât-ı Ahmediyye ile karşılaştırarak izahı." mealinde Arapça bir ifade mevcuttur. Bu ifadelerden, eserde diğer peygamberlerin mucizeleri ile Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri arasında mukayeseli bir anlatım yapıldığı anlaşılmaktadır. Çalışmada eserin diğer nüshaları ile mukayesesi yapılmış, eksik ve fazla beyitleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan araştırmada diğer nüshalarında bulunmayan yaklaşık 100 beytin yalnızca bu eserde olduğu görülmüştür. Bu beyitlerden 58 beyitlik İhlâs suresi tefsirine ait bölüm daha önce tarafımızca yapılan farklı bir çalışmada incelendiğinden bu çalışmaya dâhil edilmemiş, diğer beyitlere çalışma metninde yer verilmiştir. Ayrıca diğer nüshalarla olan farklılıklara dikkat çekilmiş ve bu

nüshalarda okunmayan beyitlerdeki bölümlerin *Mu‘cizât-ı Ahmediyye*’de okunabildiği görülmüş ve metin tamiri yapılmıştır.

Mu‘cizât-ı Ahmediyye toplamda 7259 beyitten ve 28 bölümden oluşur. Teze konu olan çalışmada eserdeki beyit sayısı ise 7571 olarak verilmiştir. Hazırlanan doktora tezinde beyitlere numara verilirken, muhtemelen araştırmacının dikkatinden kaçması neticesinde, 4698. beytin devamındaki beyte sehven “4799” numarası verilmiştir. Bu durumda eserdeki beyit sayısı yanlışlıkla 101 beyit fazla gösterilmiştir. Dolayısıyla çalışmaya konu olan metindeki beyit sayısı aslında 7571 değil, 7470’tir. Eserin doktora çalışmasına konu olan bir nüshası 260 varak, ikinci nüshası 65 varaktır. Bu durumda, mevcut bilgilerden hareketle 263 varaklık *Kitâb-ı Mu‘cizât-ı Ahmediyye*’nin, eserin en hacimli ve kâmil nüshalarından olduğu söylenebilir. Ayrıca eserin iyi bir müstensih tarafından kaleme alınmış bütünlüklü bir metin olduğu görülmektedir. Bu çalışma vasıtasıyla Safâyî’nin *Şerhü’l-İslâmi’n-Nûrânî*’sinin, kaynaklarda ismine rastlanmayan yeni bir nüshası ilim âlemine tanıtılmaya çalışılmıştır.

Kaynakça | References

- Alpaydın, Bilal. *Safâyi-Şerhi'l-İslâmi'n-Nûrânî (İnceleme-Metin)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.
- Çelik, Ramazan. "Sinoplu Safâyi'nin Manzum İhlâs Sûresi Tefsiri". *UMDE Dini Tetkikler Dergisi* 5/2 (Aralık 2022), 145-189. <https://doi.org/10.54122/umde.1205946>.
- Esrâr Dede. *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye (İnceleme-Metin)*. haz. İlhan Genç. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018.
- Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi. *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*. haz. Filiz Kılıç. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018.
- Gelibolulu Mustafa Âlî. *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*. haz. Mustafa İsen. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017.
- Kaplan, Yunus. "Safâyi, Şeyh Safâyi Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim 15 Eylül 2023. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/safayi-seyh-safayi-efendi>
- Kınalızâde Hasan Çelebi. *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. haz. Aysun Sungurhan Eydurhan. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009.
- Kur'an-ı Kerim Meâli*. çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2011.
- Latîfî. *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*. haz. Rıdvan Canım. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018.
- Safâî. *Mu'cizât-u Ahmediyye*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yazma Eserler Kütüphanesi, 004688. 1b-263b. <https://yazmaeserler.diyaret.gov.tr/details?id=2731&materialType=YE&query=safai>
- Sehî Beg. *Heşt Bihişt*. haz. Haluk İpekten vd. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017.

EK-1. Yazmanın ilk sayfası

EK-2. Metnin İlk Sayfası (1b)

EK-3.Son Sayfa (263b)

